

Verborgen schatten ontdekken op de Phrygian Way

Klop, klop, klop. We verwachten elk moment een briesende suppoost in onze nek wanneer we met beide handen het bijna 3.000 (!) jaar oude monument van koning Midas betasten terwijl we beseffen dat we net nogal rücksichtslos onze rugzakken tegen een antieke pilaar hebben neergezet. Maar niets van dat alles. De muftar glimlacht en nodigt ons uit voor het zoveelste glaasje zwarte thee. Welkom op de Phrygian Way!

Midas was de legendarische koning van Frygië, zo zou alles wat hij aanraakte veranderen in goud. Los van de legende is er de realiteit. De stad van Midas, gelegen op het plateau van Yazilikaya in midden Turkije, was in de Vroege IJzertijd de religieuze metropool voor de hele regio. Hier ontdekken wij anno 2014 onder andere een zeventien meter hoge rotswand die de Frygiërs met de hand hebben uitgehakt en versierd met symbolen en geschriften. Een soort spijkerschrift dat overigens nooit helemaal is ontcijferd. Dit prachtige monument, dat gebruikt werd als openluchttempel, staat niet op zichzelf; langs de Phrygian Way, een nieuw ruim 500 km lang wandelpad, liggen nog tientallen tastbare overblijfselen van deze hoogstaande cultuur, van tempel en troon tot graftombe.

Sommige van de monumenten zijn verscholen achter rotsen of bomen waardoor je je een ware ontdekkingsreiziger waant als je er weer een hebt gevonden. Andere monumenten liggen juist middenin een dorp waar de kans groot is, zo hebben we meermalen gemerkt, dat de muftar (gekozen dorpsheer) je uitnodigt voor de thee. En terwijl je in de meeste Westerse landen slechts op gepaste afstand naar dit soort unieke historische objecten mag kijken zijn ze hier niet beschermd en kun je er, soms met wat moeite, gewoon opklimmen en je proberen een voorstelling te maken van hoe mensen hier duizenden jaren geleden woonden en werkten. Ook de alom aanwezige schaapskuddes en hun herder slenteren op hun gemak langs de monumenten, een spoor van keuteltjes achterlatend.

Wandelen door een geschiedenisboek

Wie waren eigenlijk die Frygiërs? Na respectievelijk de Perzen, de Grieken en de Hititten waren van ca. 1.100 - 700 v. Chr. de Frygiërs heer en meester in het midden van de Anatolische hoogvlakte. Dit volk, dat vermoedelijk uit de Balkan kwam, had een rijke mythologie. Zo zou Tantalus een andere Frygische koning zijn geweest (tantaluskwelling: iets graag willen maar het net niet kunnen krijgen), terwijl de toenmalige hoofdstad Gordion de bakermat is van de Gordiaans knoop (metafoor voor een onoplosbaar probleem).

Het hoogtepunt van het Frygische rijk lag aan het einde van de achtste eeuw v. Chr. toen koning Midas aan de macht was. De Frygiërs hebben relatief veel invloed gehad op de geschiedenis. Zo zijn ze niet alleen de uitvinders van het mozaïek, zilverbewerking, fabels en de panfluit maar lieten zij ook een groot aantal monumenten na. En juist die monumenten vormen de rode draad van de Phrygian Way.

De Phrygiërs aanbaden de godin Cybele of 'Grote Moeder' die vaak werd afgebeeld in het bijzijn van twee leeuwen. De beeltenissen van de godin zijn in de loop van de eeuwen allemaal verdwenen of afgevoerd naar archeologische musea in de omgeving maar de in de rotswanden uitgehakte afbeeldingen van leeuwen, andere dieren en symbolen konden we nog wel onderscheiden.

Een aantal van deze monumenten werden overigens door opeenvolgende beschavingen hergebruikt. Zo werden sommige, door de Frygiërs uitgehakte, grotten in de 2^e en 3^e eeuw na Chr., toen de Romeinen hier vaste voet aan de grond kregen, gebruikt als kerk terwijl in modernere tijden sommige grotten en graven, iets minder prozaïsch, als opslagplaats werden en worden ingezet.

Een wild plan

Zo'n vijf jaar geleden zijn natuurkundige Hüseyin Sari en zijn wandelvrienden Songül en Naci begonnen met het ontwikkelen van de Phrygian Way, een wandelpad van ruim 500 km langs de belangrijkste overblijfselen van de Frygische cultuur. Wat begon als spontaan idee tijdens een wandelvakantie elders in Turkije zou, volgens Songül die een paar dagen met ons meeloopt, de komende vijf jaar zo'n beetje al hun vrije tijd opslokken. Maar het resultaat mag er zijn. De hele route

is gemarkeerd en op GPS vastgelegd, er is een tweetalige website, een Engelstalige reisgids met kaarten, er zijn flyers, een DVD en uitstekende contacten met (lokale) overheden. Reden voor Op Lemen Voeten om eens polshoogte te gaan nemen.

De werkelijk aanleiding voor dit pad, verklaart Sari, zijn eigenlijk de antieke wegen van de Frygiërs die nog immer op diverse plekken zichtbaar zijn en waar je tijdens de wandeltocht soms zelfs overheen moet lopen. Doordat de rotsen zo zacht zijn, zijn de eeuwenoude karresporen op sommige plekken tot meerdere meters diep uitgesleten. Tot op de dag van vandaag gebruiken sommige dorpingen nog paard en wagen waarmee ze als vanzelf een aantal van de oude routes in stand houden. Helaas dringt ook hier de moderne tijden door en zijn sommige van de antieke wegen ondertussen geasfalteerd.

Hoewel Yazilikaya het hoogtepunt is van onze wandeling langs de Phrygian Way passeren we elke dag bijzondere monumenten van de Frygiërs, waaronder de Slangenrots (Yilantaş), de Leeuwenrots (Aslankaya) en diverse hooggelegen, vulkanische rotskastelen waar in het verleden zowel in gewoond als begraven werd. De Phrygian Way heeft echter méér te bieden dan louter culturele hoogten. Het landschap is zeer afwisselend. We lopen over uitgestrekte droge steppen waar schapen en geiten tussen kleine struikjes iets eetbaar proberen te vinden. Op twee van onze wandeldagen zien we zelfs geen andere mensen dan schaapsherders. Dat was de eerste keren nogal beangstigend maar hun vervaarlijk uitzierende honden bleken onschuldig en hun geweren slechts om de wolven af te schrikken. De herders die we tegenkwamen spraken geen woord buiten de deur maar wilden wel graag op de foto en wezen ons met handen en voeten de weg.

We dwaalden verder door vruchtbare rivierdalen waar dorpjes vol lemen huizen tussen frisgroene graanvelden liggen maar ook door uitgestrekte bossen met stromende beekjes. Diverse wetlands, zoals bij het stadje Döger, herbergen een groot aantal vogelsoorten en ook heeft het gebied een rijke flora. De rotsformaties van Frygië doen wel iets aan het, bij toeristen veel bekendere, landschap van Cappadocië denken maar zijn in feite veel ouder.

Echt gastvrije mensen

Langs de route zijn een paar eenvoudige maar comfortabele pensions en wild kamperen is overal mogelijk. In de wandelgids worden tips gegeven over goede kampeerplekken, meestal met drinkwater. Daarnaast bieden 56 dorpjes en gehuchten langs de route overnachtingsmogelijkheden in de vorm van een *köy odası*, dorpskamer of –zaaltje. Er zijn meestal geen voorzieningen maar voor diegene die geen tent mee willen nemen is het een fijn alternatief. En nog gratis ook.

Omdat de Frygische hoogvlakte gemiddeld boven de 1.000 meter ligt is het al behoorlijk afgekoeld als wij begin mei rond zonsondergang aankloppen bij de muftar van het gehuchtje Saricaova. We worden gastvrij een kleine huiskamer binnengeleid waar een houtkachel de temperatuur tot saunahoogte heeft opgedreven. Tijd om alvast onze slaapzakken uit te rollen in het naastgelegen lemen gebouwtje is er niet want er moet eerst gegeten worden. Er wordt een tafelkleed op de grond gelegd met daarop een koperen blad van ruim een meter doorsnede vol heerlijkheden. Nadat wij, samen met de vader en moeder van dorpsheer Ishak, op de grond zijn gaan zitten en het tafelkleed zo goed mogelijk over onze benen hebben gedrapeerd, begint iedereen tegelijk uit de verschillende schaaltes te eten. Het eten is eenvoudig maar heerlijk. Boter, yoghurt en fetakaas zijn huisgemaakt van de melk van de vier eigen koeien, terwijl de auberginestoofschotel niet zou misstaan in een sterrenrestaurant. Na een toetje van *halva* met wederom veel thee en een laatste blik op een prachtige sterrenhemel trekken wij ons terug in het hutje waar ondertussen op wonderlijke wijze opeens ook een lekker vuurtje blijkt te branden.

In de ochtendkou worden we gewekt door kakelende kippen en mekkerende schapen, terwijl de vier katten van de familie op een golfplaten dakje de eerste zonnestralen proberen op te vangen. Na een wederom boers maar vorstelijk ontbijt wil het dorpsheer ons persé een lift de goeie kant op geven. In zijn minstens 25 jaar oude Renault hotsen we twintig minuten lang over modderpaden tussen prachtige bergen door, ieder levend wezen met getoeter begroetend. Geld wil hij in geen geval van ons aannemen en een ruwe handdruk later hangen we de rugzakken om en gaan op pad, op zoek naar het volgende mystieke monument.

Praktische informatie Phrygian Way

- Lengte: in totaal 506 km met drie takken die samenkomen bij Yazilikaya.
- Hoogte: 674 - 1630m (gemiddeld 1.080m).
- Markering: de route is bewegwijzerd maar gebruik van GPS wordt dringend aangeraden.
- Fietsen: met enige aanpassingen is de Phrygian Way goed per mountainbike te volgen.
- Beste reistijd: mei –juni en september-oktober.
- Bereikbaarheid: goede busverbindingen vanuit elke grote stad. Wij starten vanuit Eşkisehir, een groene provinciestad met een oud centrum, hamam (badhuis), archeologisch museum en leuke winkeltjes (goedkoper en rustiger dan Istanboel), waaronder Tuana Gem waar je kunt zien hoe in de omgeving gevonden (half)edelstenen worden bewerkt tot sieraden.
- Slapen: kamperen, enkele pensions en *köy odasi* (info bij de muftar).
- Eten: enkele winkeltjes en theehuizen, de gastvrije bevolking is vaak bereid op verzoek iets te eten te maken. Zorg wel altijd voor wat reserve in de rugzak.
- Drinken: in elk dorp en ook tussendoor zijn er volop waterbronnen.
- Reisgids: verkrijgbaar bij Amsterdamse reisboekhandel Pied à Terre.
- Meer info: www.phrygianway.com.